

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Yttrande över betänkandet Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69)

Åklagarmyndigheten tillstyrker lagförslagen i dess helhet. Myndigheten vill dock framföra följande synpunkter/kommentarer utifrån dess betydelse för åklagarväsendet.

4.6.1 En särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv bör införas

Det är angeläget att en straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv införs i 29 kap. 2 § brottsbalken. Flertalet människor i Sverige, främst kvinnor och flickor, lever i en kontext med kontrollerat och begränsat levnadsutrymme och/eller begränsad handlingsfrihet varvid deras privata sfär som varje människa kan sägas ha rätt att hålla fredad är kraftigt inskränkt och överträdd. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett samhällsproblem.

Genom att införa en särskild och explicit straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv blir det tydligt för brottsutredande myndigheter, dels att motivbilden ska uppmärksammas och utredas under förundersökningen, dels att motivbilden ska anges och åberopas i stämningsansökan. Att utreda motivbilden blir således mer av ett obligatoriskt moment. Vidare är det en fördel att belysa den hedersrelaterade brottsligheten i en särskild straffskärpningsgrundande regel då regeln är brottsneutral. Regeln kan således användas/åberopas vid alla typer av brottslighet då åtminstone ett motiv till brottet har varit heder. En särskild straffskärpningsgrund som i förlängningen leder till strängare straff för hedersrelaterad brottslighet torde även ha allmänpreventiv verkan.

4.6.2 Utformningen av den nya särskilda straffskärpningsgrunden

Utredningens förslag till ny punkt 9 i 29 kap. 2 § brottsbalken lyder ”om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder”. Åklagarmyndigheten anser dock att utredningens alternativa formulering är att föredra. Den lyder ”om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps anseende utifrån en föreställning om heder”. På så vis blir det tydligare att det handlar om en samhällsfrämmande föreställning om heder och således skapas en distans till samhällets övriga användning av begreppet heder.

5.4.2 Bestämmelserna om äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa görs uttryckligen subsidiära till bestämmelsen om människohandel

Eftersom tvångsäktenskap/tvångsäktenskapsresor samt det föreslagna brottet barnäktenskapsbrott kan utgöra människohandel är det viktigt att det uttryckligen framgår i lagen att bestämmelserna om äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa samt den föreslagna bestämmelsen om barnäktenskapsbrott är subsidiära till bestämmelsen om människohandel. Den straffrättsliga konkurrensfrågan blir därigenom tydlig.

5.4.3 Barnäktenskap bör kriminaliseras

Kraftiga indikatorer på att individer lever i en hederskontext är om individen tvingas ingå äktenskap eller om en flicka/kvinna blir könsstympad. Förbud mot könsstympning av kvinnor infördes i svensk rätt redan 1982 och brotten äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa infördes i svensk rätt 1 juli 2014. Vid den sistnämnda tidpunkten avskaffades även dispensen för barnäktenskap. 18-årsgränsen för att gifta sig gjordes absolut. Några rättsligt giltiga barnäktenskap kan inte numera ingås i Sverige.

Således är det enligt Åklagarmyndigheten en självklar följd av 2014 års lagändringar, som syftade till att förstärka skyddet mot barnäktenskap, att nu även kriminalisera företeelsen, dvs. att någon förmår eller tillåter att ett barn ingår ett äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse. Att straffbelägga

tillåtandet av barnäktenskap är enligt Åklagarmyndigheten viktigt och nödvändigt då regeln tar sikte på barnets vårdnadshavare.

6.5.5 Utreseförbudet bör vara straffsanktionerat

Utredningen föreslår att lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ändras genom att det införs en ny regel om utreseförbud. Regelen innebär att det i skyddande syfte ska gå att inskränka möjligheten att resa utomlands för barn som riskerar att föras ut ur landet för att ingå äktenskap, äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. Åklagarmyndigheten anser att det är angeläget, ur ett preventivt perspektiv, att straffsanktionera utreseförbudet, dvs. att den som för ut ett barn eller främjar att ett barn förs ut ur Sverige i strid med ett utreseförbud döms till ansvar. Även försök till överträdelse av ett utreseförbud bör vara straffsanktionerat.

7.3.3 Alla anmälningar om äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa och könsstympning bör koncentreras till ett mindre antal åklagarkamrar och handläggas av specialiståklagare

Hedersrelaterad brottslighet inklusive äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa och brott mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor handläggs idag vid de allmänna åklagarkamrarna.

I utredningen föreslås att alla anmälningar om äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa och brott mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor bör koncentreras till ett mindre antal åklagarkammare och handläggas av specialiståklagare. Vidare föreslås att ett kompetensnätverk inrättas för de åklagare som handlägger dessa ärenden samt att Åklagarmyndigheten tillsammans med Polisen tar fram ett metodstöd. Övrig hedersrelaterad brottslighet bör enligt utredningen hanteras av alla åklagare.

Eftersom äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa, brott mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor samt de föreslagna brotten barnäktenskapsbrott och överträdelse av utreseförbud är brott som i praktiken äger rum i en hederskontext är det enligt Åklagarmyndigheten olämpligt att dela upp handläggningen mellan dessa brott och hedersrelaterad brottslighet i övrigt. Vidare bör handläggningen fortsatt äga rum på samtliga åklagarkamrar då det är viktigt att kunskapen om hedersrelaterad brottslighet får en vid spridning. För att få en effektivare

förundersökningsledning och i förlängningen en ökad lagföring är det dock enligt Åklagarmyndigheten viktigt att hedersrelaterad brottslighet inklusive äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa, brott mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor samt de föreslagna brotten barnäktenskapsbrott och överträdelse av utreseförbud handläggs av särskilt utsedda, i vart fall två vid varje åklagarkammare, seniora åklagare eller annorledes särskilt lämpliga åklagare. Handläggning med färre antal åklagare ger bättre rutin och ökad kunskap.

De av Åklagarmyndigheten utsedda åklagarna bör sedan ingå i ett nationellt kompetensnätverk där utbyte av erfarenhet kan äga rum. Nätverket kan exempelvis ledas av en framtida utsedd ämnesspecialist. Ett sådant nätverk kan även samverka med ett motsvarande nätverk hos Polismyndigheten.

9.2 Ekonomiska konsekvenser

Åklagarmyndighetens uppfattning är att förslaget, som det är beskrivet i betänkandet, kommer att öka kostnaderna för Åklagarmyndigheten. Förslaget kommer att generera fler ärenden, fler utredningsåtgärder samt fler förhandlingar. Utbildningsinsatser och metodutvecklingsinsatser kommer att bli nödvändiga. Det kan även uppstå behov av att anpassa åklagarnas IT-stöd.

Sammantaget görs bedömningen att förslaget leder till kostnader som inte ryms inom nuvarande anslag.

Detta beslut har fattats av riksåklagaren Petra Lundh efter föredragning av kammaråklagaren Patrik Tilly. I den slutliga handläggningen av ärendet har också deltagit rättschefen Marie-Louise Ollén, vice överåklagaren Eva-Marie Persson samt kansliåklagaren Sara Derakti.

Petra Lundh

Patrik Tilly

Yttrande

Datum
2019-05-14

Dnr
ÅM2019-553

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättsavdelningen

Biblioteket

Charlotta Myrén, chefssekreterare

Överåklagaren för samordning och analys